

Pojem

Mezi aktem vědomí (resp. myšlenkovým aktem) a tím, k čemu se akt vztahuje (k čemu míří, nač odkazuje), musí být nějak zabezpečena jednoznačnost tohoto vztahu. Pouhá asociace, jak o ní mluví psychologie, na takovou jednoznačnost nestačí, zvláště když jde o větší myšlenkové komplexy. Už narativita mytického myšlení však pracuje s celými významovými komplexy, takže asociace v ní mohou hrát jen podružnou úlohu (také např. Pascal mluví o spojení dvou věcí v mysli, které „musí být tak neoddělitelné, že jakmile se v řeči vyjádří jedna, rozum k ní připojí okamžitě druhou“, in: Svět Blaise Pascal, vyd. a přel. Petr Horák, Praha 1985, s. 237; nicméně zde nejde nutně o asociaci v psychologickém smyslu, neboť Pascal činí za požadované spojení odpovědným rozum). Nicméně ani narativita není dostatečná tam, kde jde o takovou přesnost, jakou známe např. z geometrie. Právě geometrie se stala na celou epochu pro filosofii disciplínou paradigmatickou: odtud pramení nezastavitelná a neoslavitelná tendence evropského filosofického (a vědeckého) myšlení uchopovat skutečnosti všeho druhu pomocí pojmů, neboť se ukazovalo, že jen ony mohou garantovat myšlenkovou přesnost a přísnost, jaká je nezbytná při budování velkých myšlenkových staveb (systémů). Proto se filosofové už odedávna snažili mezi vědomí (event. myšlení) a např. vnímanou nebo představovanou skutečnost vsunout (přesně řečeno: najít tam) ještě něco třetího, totiž právě pojem. Na počátku našeho století tam s definitivní platností vsunul Husserl ještě intencionální předmět (v návazání na Brentana, který však chápal intencionální objekt jako imanentní součást a inherentní složku samotného aktu vědomí). Vyloučíme-li tedy zatím z oblasti svého přímého zájmu intencionální předmět (který je však nerozlučně spjat s příslušným pojmem), předběžně můžeme říci, že pojem a pojmovost plní důležitou zprostředkující funkci ve vztahu mezi akty vědomí a tím, k čemu se tyto akty vztahují. Každý pojem je jakýmsi návodem, jak se má akt myšlení co nejpřesněji zaměřit, a to hned dvojím směrem: jednak ke svému (příslušnému) intencionálnímu předmětu, jednak – a to hlavně a v posledním zacílení – k „předmětu“ reálnému.

(Písek, 940207-1.)